

*Вікторія Зубченко, к.е.н., доцент
Білоцерківський національний аграрний університет, Біла Церква*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Для науково-обґрунтованого визначення поняття «необоротні активи» та розкриття їх сутності слід дослідити, в першу чергу, що під цим терміном розуміють в різних науках економічної групи. В економічній теорії, фінансах, бухгалтерському обліку їх по різному розглядають, поняття по різному трактують, навіть назву терміну зустрічаємо різну, який є об'єднуючим для засобів довгострокового користування.

Для правильного розуміння поняття необоротних активів необхідно дослідити поняття активу. Активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів і прав, виражених у грошовій вартості, які контролюються підприємством і використовуються з певною метою [1, с. 155].

В своїх наукових працях І.О. Бланк з питань фінансового менеджменту [2, с. 153-157] під активами підприємства розуміє контрольовані ним економічні ресурси, за рахунок інвестованого сформовані в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких в процесі використання зв'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності. Зокрема виділяє вчений декілька класифікаційних ознак: за характером функціонування, за характером участі активів в різних видах діяльності підприємства, за характером фінансових джерел формування активів тощо, а також за характером участі в господарському процесі з позицій особливостей їх обороту, відповідно до якої виділяє оборотні та необоротні активи. Саме ця класифікація активів призначена для цілей бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Зарубіжні вчені-бухгалтери М.Р. Метьюс, М.Х.Б. Перера зазначають, що «поділ активів на основні і оборотні прийшов у практику бухгалтерського обліку з економіки через судову сферу в кінці ХІХ або на початку ХХ століття» [3, с. 274].

Варто наголосити на тому, що те, що в економіці називають капіталом, в бухгалтерському обліку називають активами. Тому однією з теорій походження поділу активів на оборотні та необоротні (основні) є класичний поділ капіталу визначним економістом Карлом Марксом на оборотний і основний.

На думку дослідника М.В. Півторака застосування терміну «необоротні активи» у П(С)БО 2 «Баланс» є не досить коректним стосовно тих об'єктів, які він об'єднує [4, с. 6]. Автор зазначає, що єдиним активом, який не є оборотним, є земля. Виходячи з цього, він пропонує поділяти активи на основні і оборотні, що відповідає класичному принципу поділу капіталу.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» містить наступне визначення: необоротні активи – це активи, які не є оборотними [5].

Це визначення зовсім не розкриває змісту поняття, оскільки воно не визначає жодну з характерних рис цього виду засобів. Крім того, проблема виникає і у зв'язку з тим, що у різних законодавчих актах наводиться різне визначення досліджуваного поняття. Так, необоротні активи для бюджетних установ – це матеріальні та нематеріальні ресурси, які належать установі та забезпечують її функціонування і строк корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року, а для комерційних банків – основні засоби (необоротні матеріальні активи) та нематеріальні активи [6].

Особливістю необоротних активів є їх багаторазове використання в процесі повсякденної діяльності, збереження протягом тривалого періоду початкового зовнішнього вигляду, який перевищує один рік. Під впливом зовнішніх умов вони зношуються і протягом нормативного терміну на кінцевий результат діяльності установи переносять свою первісну вартість, а з цього випливає, що від правильності формування первісної вартості, залежить кінцевий результат діяльності установи [7].

Бухгалтерський облік необоротних активів бюджетних установ має забезпечити:

- контроль за зберіганням необоротних активів;
- правильне документальне оформлення руху необоротних активів;
- своєчасне відображення в обліку зносу необоротних активів;
- визначення витрат на утримання та ремонт;
- правильне визначення результатів від ліквідації, а також збитків від списання не повністю амортизованих об'єктів необоротних активів [8, с. 85].

Необоротні активи - це матеріальні та нематеріальні ресурси, які має в своєму розпорядженні установа і якими вона користується при виконанні своїх функцій і використовує їх більш року.

Необоротні активи бюджетних установ діляться на три групи:

- основні засоби;
- нематеріальні активи;
- незавершене капітальне будівництво.

Облік вартості необоротних активів ведеться в повних гривнях, без копійок, а сума копійок, сплачених за придбання необоротних, відразу відноситься на видатки установи (виняток становлять бібліотечні фонди, малоцінні необоротні матеріальні активи, білизна, постільні речі, одяг та взуття, матеріали довготривалого використання для наукових цілей та такі, що мають обмежене використання). Необоротні активи в установах освіти і науки обліковуються у бухгалтерії за інвентарними об'єктами.

Надходження їх оформляється такими документами:

- Інвентарна картка обліку основних засобів в бюджетних установах, ф. № ОЗ-6 (бюджет);
- Інвентарна картка обліку основних засобів в бюджетних установах (для тварин і багаторічних насаджень), ф. № ОЗ-8 (бюджет);
- Інвентарна картка групового обліку основних засобів в бюджетних установах, ф. № ОЗ-9 (бюджет);

- Опис інвентарних карток з обліку основних засобів, ф. № ОЗ-10 (бюджет) [9, с. 254].

Виходячи з цього, необхідним є узгодження нормативних актів України і введення єдиного загальноприйнятого тлумачення терміну необоротні активи, яке б достатньою мірою розкривало його зміст.

Автори Б. Нідлз, Х. Андерсен та Д. Колдуелл виділяють 3 основні риси необоротних активів і дають наступне визначення: необоротні активи – це засоби, які:

- 1) мають термін корисного використання більше одного року;
- 2) використовуються в діяльності підприємства;
- 3) не підлягають перепродажу покупцям [9, с. 196].

У зарубіжній обліковій практиці поняття «необоротні активи» позначається різними термінами. Наприклад «Основні засоби», в Росії та Білорусі носять назву позаоборотних активів, в Німеччині фінансова звітність розкриває об'єкти засобів довгострокового використання в розрізі статей «Основний капітал» і «Фінансові активи», в Естонії – основне майно, в Єгипті – основний (основні засоби), моральний (нематеріальні актив) та ресурсний (природні багатства) капітал, в Азербайджані, Ізраїлі, Молдові, Болгарії, Чехії – це довгострокові активи, як і в країнах англо-американської системи обліку (США, Великобританія, Австралія).

Класифікація – система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями [10, с. 432].

Для цілей бухгалтерського обліку доречною є класифікація за основними функціональними видами та за характером відображення зносу. Нідлз Б. та інші поділяють необоротні активи на матеріальні активи та нематеріальні активи [11, с. 73].

Ванкевич В.Є. пропонує у своєму дослідженні ще одну класифікаційну ознаку, а саме за критерієм участі у створенні економічної вигоди необоротних активів, відповідно до якої виділяє довгострокові матеріальні і нематеріальні активи комерційної діяльності та довгострокові матеріальні активи некомерційної діяльності (соціально-культурної і житлової сфери). В цьому поділі помічено неточність, оскільки друга група необоротних активів також повинна мати назву довгострокових матеріальних і нематеріальних активів некомерційної діяльності [12, с. 7].

Досліджуючи проблемні та актуальні питання амортизаційної політики, Я.В. Ошмарін у фінансовій звітності пропонує розкривати інформацію про необоротні активи у розрізах майна, що амортизується, і майна, що не амортизується [13].

За результатами дослідження можна зробити висновок про поняття необоротних активів, що ця категорія бухгалтерського обліку є однією з найважливіших у господарській діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, однак говорити не можемо про однозначність і простоту цього поняття. При виборі назви терміну погоджуємося з такими авторами як В.Є. Ванкевич та Л.Г. Ловінською, які пропонують необоротні активи змінити

на довгострокові активи (засоби). Нами було виділено декілька характерних рис досліджуваного поняття. Виходячи з цього, пропонуємо наступне удосконалене визначення: довгострокові активи (засоби) – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, які належать суб'єкту господарювання, беруть участь у виробничому процесі, переносять на продукцію свою вартість частинами та корисний ефект від використання яких очікується отримувати протягом періоду, який становить більше одного року (або операційного циклу) [12, с. 11].

Список використаних джерел:

1. Семейон, В.С. Активи як облікова категорія: проблеми трактування / В.С. Семейон // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2010, № 2 (44). – С. 146-155.
2. Бланк, И.А. Финансовый менеджмент. Учебный курс. 2-е изд., перераб. и доп. / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
3. Мэтьюс, М.Р. Теория бухгалтерского учета: Учебник / Пер. с англ. под ред. Я.В. Соколова, И.А. Смирновой / М.Р. Мэтьюс, М.Х.Б. Перера. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663 с.
4. Півторак, М.В. Облік основних засобів у рибному господарстві: автореф. дис. На здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / М.В. Півторак. – Київ, 2006. – 19 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» № 87 від 31.03.99 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99> . – Назва з екрану.
6. Наказ Про затвердження деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку в державному секторі. – 29.12.2015 № 1219 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16> . – Назва з екрану.
7. Берник, А. Напрями удосконалення обліку необоротних активів бюджетних установ [Електронний ресурс] / А. Берник. - Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/83-815-1> . – Назва з екрану.
8. Бухгалтерський облік: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л.Г. Ловінська, Л.В. Жилкіна, О.М. Голенко та ін. - К.: КНЕУ, 2002. - 370 с.
9. Бухгалтерский учет в зарубежных странах: Учебное пособие / Под ред. проф. Ф.Ф. Бутынца. – Житомир: ЖГТУ, 2007. – 480 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь:ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
11. Нидлз, Б. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл: Пер. с англ. Под ред. Я.В. Соколова. – 2-е изд., стереотип. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
12. Ванкевич В.Е. Учет внеоборотных активов и источников их формирования: состояние и развитие / В.Е. Ванкевич. – Минск, 2007. – 15 с.
13. Ошмарін, Я.В. Облікове забезпечення амортизаційної політики підприємств АПК: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. економ. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит» / Дис. к.е.н. – К., 2008.